

PEREGRY NACJE MIĘDZY KULTUROWE

KSIEGA JUBILEUSZOWA
DEDYKOWANA
PROF. TADEUSZOWI
PALECZNEMU

PEREGRYNACJE
MIĘDZYKULTUROWE

PEREGRYNACJE MIĘDZYKULTUROWE

Pod redakcją

Magdaleny Banaszkiewicz,
Moniki Banaś,
Franciszka Czecha,
Anny Dudy i Karoliny Golemo

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2025

Magdalena Banaszkiewicz

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-4020-6308>

 m.banaszkiewicz@uj.edu.pl

Monika Banaś

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-6542-4053>

 monika.banas@uj.edu.pl

Franciszek Czech

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-9499-4007>

 franciszek.czech@uj.edu.pl

Anna Duda

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0002-9902-7929>

 ania.duda@uj.edu.pl

Karolina Golemo

Uniwersytet Jagielloński, Kraków

 <https://orcid.org/0000-0001-5728-9587>

 karolina.golemo@uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ,
individual authors and Księgarnia Akademicka, 2025

Recenzent

dr hab. Urszula Kusio prof. UMCS

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Sabak

Projekt okładki

Marta Jaszczyk

ISBN 978-83-8368-299-0 (druk)

ISBN 978-83-8368-300-3 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383683003>

Na okładce wykorzystano projekt Profesora Tadeusza Palecznego, fot. dr Anna Duda

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

OD PRZYJACIÓŁ, UCZNIÓW I WSPÓŁPRACOWNIKÓW	9
---	---

I. EKSPLORACJE KONCEPCYJNE

ANDRZEJ PORĘBSKI

Z SOCJOLOGIĄ NA TY... CZYLI JAK KRÓLOWA NAUK POTRAFI WIĄZAĆ LUDZKIE ŻYCIORYSY	15
--	----

LESZEK KORPOROWICZ

ANIMOWANIE TEORII.....	23
------------------------	----

BOGDAN SZLACHTA

KILKA UWAG HISTORYKA MYŚLI POLITYCZNEJ O POTRZEBIE BADANIA NAPIĘĆ MIĘDZY TYM, CO UNIWERSALNE, I TYM, CO PARTYKULARNE (TAKŻE NARODOWE).....	37
--	----

SYLWIA JASKUŁA-KORPOROWICZ

EWOLUCJA RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH W ERZE TRANSFORMACJI TECHNOLOGICZNYCH.....	47
--	----

KINGA ORZEŁ-DEREŃ

PEDAGOGIKA DIALOGU JAKO ODPOWIEDŹ NA WYZWANIA WSPÓŁCZESNYCH RELACJI MIĘDZYKULTUROWYCH.....	71
---	----

MONIKA BANAŚ

O EMPATII W NAUCE WEDŁUG ANNY KINGSFORD	89
---	----

II. KU WIELOKULTUROWOŚCI

KATARZYNA WARMIŃSKA

TATARZY POLSCY – PAMIĘĆ, PRZESZŁOŚĆ I ETNICZNOŚĆ.....	103
---	-----

MAŁGORZATA KOŁACZEK, JOANNA TALEWICZ

ALE STRACH, KTÓRY BYŁ W TOBIE, PRZEPŁYWA DO DZIECI Z MLEKIEM MATKI – MILCZENIE I MIĘDZYPOKOLENIOWA TRAUMA ROMÓW I SINTI	121
--	-----

MAJA PRADELLE

- OBRAZ KULTURY I PROJEKT ASYMILACJI RDZENNEJ LUDNOŚCI CHILE
ZAPREZENTOWANE PRZEZ IGNACEGO DOMEYKĘ W KSIĄŻCE
PT. *ARAUKANIA I JEJ MIESZKAŃCY*149

WAWRZYNIEC KONARSKI

- POLAK O CELTACH, CZYLI UWAGI WŁASNE O DEMITOLOGIZACJI
WYBRANYCH CECH WIZERUNKOWYCH IRLANDII I IRLANDCZYKÓW161

FRANCISZEK CZECH

- RASA, ETNICZNOŚĆ I RELIGIA W FILIPIŃSKIM PROCESIE NARODOWO-
TWÓRCZYM179

III. PODRÓŻE PO TEKSTACH KULTURY**BARBARA WEŹGOWIEC**

- MIĘDZY MAPĄ I WYOBRAŹNIĄ – ANALIZA PORÓWNAWCZA ATLASU LĄDÓW
NIEBYŁYCH EDWARDA BROOKE’A – HITCHINGA I ATLASU WYSP
ODLEGŁYCH JUDITH SCHALANSKY 201

EWA BUJWID-KUREK

- KULTURA NARODOWA DETONATOREM NIENAWIŚCI? PRZEMYSŁENIA
INSPIROWANE LEKTURĄ ESEJÓW IVANA ČOLOVICIA 217

ELŻBIETA BINCZYCKA-GACEK

- STILL AIN’T NO BLACK IN THE UNION JACK? – AFRO-BRYTYJSKOŚĆ
W TWÓRCZOŚCI CZARNYCH AUTORÓW Z WIELKIEJ BRYTANII
NA PRZYKŁADZIE DOTTIE ABDULRAZAKA GURNAHA233

JAKUB KOŚCIÓŁEK

- ŻOŁNIERZE NA NIE SWOJEJ WOJNIE. LOSY AFRYKAŃSKICH UCZESTNIKÓW
WOJEN ŚWIATOWYCH WE FRANCJI I ICH OBRAZ W FILMIE *CAMP DE
THIAROYE* 247

PIOTR KLETOWSKI

- CZY KILLER MOŻE BYĆ BUDDĄ? ANALIZA RELIGIJNYCH INSPIRACJI
KINA HONGKOŃSKIEGO NA PRZYKŁADZIE FILMU *PŁATNY MORDERCA
JOHNA WOO* 265

JADWIGA ROMANOWSKA

- TRANSKULTUROWE MOMENTY W PRAKTYCE TAŃCA FLAMENCO 281

IV. MIEJSCA PODRÓŻY**MAGDALENA BANASZKIEWICZ**

PODRÓŻ NIEOSWOJONA..... 293

ELŻBIETA WIĄCEK

RZYM – PODRÓŻ SŁUŻBOWA 303

ADAM ŻALIŃSKI

CZKAŁEM NA ZIMĘ. WŚRÓD POLAKÓW W KAZACHSTANIE..... 315

KAROLINA GOLEMO

LIZBONA. MIASTO MIĘDZYKULTUROWYCH PRZEPŁYWÓW..... 335

ANNA DUDAYELLOWSTONE DUTTON RANCH W MRĄGOWIE. W OCZEKIWANIU
NA KOLEJNY SEZON 351**BOŻENA PĘKAŁA**

TAJEMNICE LIBERTY ISLAND. ROZMOWY Z WOLNOŚCIĄ 361

V. TERRA INCOGNITA**RENATA HOŁDA**KTO STRASZY W CHICAGO? O DUCHACH I KLASYCZNYCH LEGENDACH
MIEJSKICH..... 373**PAWEŁ PLICHTA**„STULTORUM PLENA SUNT OMNIA” – STULTITIA SICUT CULTURAE
HEREDITATEM 391**JAROSŁAW ROKICKI**MIMETYCZNA REINTERPRETACJA KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ –
REFLEKSJE METODOLOGICZNE 417**KAROLINA KOSYNA**

TOŻSAMOŚĆ WIRTUALNA A RELACJE MIĘDZYKULTUROWE..... 443

NATALIA OŻEGALSKA-ŁUKASIKSZTUCZNA INTELIGENCJA NA KULTUROWYM ROZDROŻU. W POSZUKIWANIU
RÓWNOWAGI MIĘDZY INNOWACJĄ A SPRAWIEDLIWOŚCIĄ
ALGORYTMICZNĄ 455

BIOGRAMY 471

BARBARA WEŻGOWIEC

Uniwersytet Jagielloński
Instytut Studiów Międzykulturowych
b.wezgowiec@uj.edu.pl

MIĘDZY MAPĄ I WYOBRAŻNIĄ – ANALIZA PORÓWNAWCZA ATLASU ŁĄDÓW NIEBYŁYCH EDWARDA BROOKE’A–HITCHINGA I ATLASU WYSP ODLEGŁYCH JUDITH SCHALANSKY

TYTUŁEM WSTĘPU

Swoje rozważania rozpocznę od krótkiego wyjaśnienia i odrobiny „prywaty”. Niniejszy tekst powstał z okazji 70. urodzin Profesora Tadeusza Palecznego, badacza, którego dorobek i osobowość nieodłącznie kojarzą mi się z podróżami – zarówno tymi rzeczywistymi, jak i intelektualnymi. Profesor Paleczny nie tylko badał (i bada!) kulturowe aspekty mobilności, ale także inspirował do poszukiwań nowych ścieżek poznawczych, do eksploracji i odkrywania świata w jego różnorodnych (przede wszystkim międzykulturowych) wymiarach. Drogi Profesorze, powtarzając za Adamem Asnykiem, życzę Panu „ciągle nowych, nieodkrytych dróg”¹ i dziękuję za inspiracje. Jedną z nich wiąże się z wyborem tematu prezentowanej analizy porównawczej, której przedmiotem są dwie książki: *Atlas łądów niebyłych. Największe zmyślenia i pomyłki kartografów* Edwarda Brooke’a–Hitchinga oraz *Atlas wysp odległych. Pięćdziesiąt wysp, na których nigdy nie byłam*

¹ A. Asnyk, *Do młodych*, [w:] idem, *Wybór poezji*, oprac. H. Szyper, Wiedza, Warszawa 1948, s. 51.

i nigdy nie będę autorstwa Judith Schallansky. Obydwa dzieła w swoisty sposób łączą (mniej lub bardziej) wyobrażone podróżowanie z refleksją nad granicami poznania i kartografią jako formą narracji. Stanowią one przykłady atlasu literackiego, który przekracza tradycyjne rozumienie kartografii, łącząc elementy fikcji, historii i refleksji kulturowej. Ich analiza pozwala uchwycić sposób, w jaki współczesna literatura eksploruje rozmaite topografie: zarówno te realne, jak i wyobrażone, wpisując się w szerszy nurt badań nad geografią wyobrażoną oraz narracyjnymi aspektami kartografii – czyli tytułowych atlasów i map.

ATLAS I MAPA W BADANIACH LITERACKICH

Atlas, jako forma reprezentacji przestrzeni, od dawna pełni funkcję nie tylko praktyczną, lecz także symboliczną i epistemologiczną. Stanowiąc zbiór map i reprezentację przestrzeni geograficznej, może być analizowany nie tylko w kontekście kartografii, ale także jako specyficzny rodzaj tekstu literackiego². Mapa jest z kolei graficzną reprezentacją przestrzeni, która może być interpretowana jako tekst literacki, zawierający narracje i historie związane z danym miejscem³. Jak zauważył Mikołaj Madurowicz, „gdyby chcieć uciec od restrykcyjnego definiowania mapy, a równocześnie zbliżyć się do jej istoty, należałoby ją zapewne usytuować na węzłowym przecięciu kilku osi: między pamięcią a wyobraźnią, między myślą a doświadczeniem, między odwzorowaniem świata a jego projekcją, między obiektywizmem a intencjonalnością”⁴. Współczesne badania humanistyczne coraz częściej traktują mapę i atlas jako formy tekstualne – struktury znaczeń, które można analizować przy użyciu narzędzi literaturoznawczych⁵. Zwracają przy tym uwagę na narracyjne i intertekstualne aspekty atlasów oraz

² Zob. np. *Literature and Cartography: theories, histories, genre*, ed. A. Engberg-Pedersen, The MIT Press, Cambridge–London 2017.

³ Zob. np. E. Konończuk, *Mapa w interdyscyplinarnym dialogu geografii, historii i literatury*, „Teksty Drugie” 2011, nr 5, s. 255–264.

⁴ M. Madurowicz, *Mapa jako optyka*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2021, nr 60, s. 13. Więcej na temat różnych sposobów rozumienia mapy zob. np. E. Rybicka, *Do czego służy mapa? Kartografia w obiegu socjokulturowym*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2021, nr 60, s. 35–51.

⁵ Przykładowo, według Michela de Certeau, akt tworzenia mapy można porównać do pisania, a jej odczytywanie do lektury tekstu. Mapa, jak tekst, domaga się interpretacji, zaś „czytanie” mapy wiąże się – podobnie jak w analizie literackiej – z odnajdywaniem śladów, struktur i sensów. Zob. idem, *The Practice of Everyday Life*, tłum. S. Rendall, University of California Press, Berkeley 1984.

map, czyniące je formą opowieści o świecie. Takie podejście wpisuje się w nurt tzw. zwrotu kartograficznego („cartographic turn”) w humanistyce, który zyskuje na znaczeniu od lat 90. XX wieku, szczególnie dzięki pracom Briana Harleya, Frédérica Barbiera czy Christiana Jacoba. Odniesienie do tak ujmowanych map i atlasów znaleźć można w interesujących mnie szczególnie dziełach Edwarda Brooke’a-Hitchinga i Judith Schalansky.

ANALIZA PORÓWNAWCZA: MIĘDZY MAPĄ I WYOBRAŹNIĄ

Atlas lądów niebytych (2016, pol. 2017) Edwarda Brooke’a-Hitchinga i *Atlas wysp odległych* (2012, pol. 2013) Judith Schalansky to dzieła, które eksplorują granice rzeczywistości i fikcji. Można je uznać za przykłady swoistego atlasu literackiego, który przekracza tradycyjne granice kartografii, łącząc elementy fikcji, historii i refleksji kulturowej. Choć oba teksty odwołują się do poetyki kartografii, ich autorzy przyjmują odmienne podejścia, co wynika zarówno z różnych koncepcji literackich, jak i kontekstu biograficznego.

Edward Brooke-Hitching jest autorem licznych publikacji na temat kartografii, iluzji kartograficznych oraz historii eksploracji⁶. *Atlas lądów niebytych. Największe mity, zmyślenia i pomyłki kartografów* to dzieło, które przyniosło mu rozgłos i w którym Brooke-Hitching bada przypadki miejsc pojawiających się na mapach, mimo że nigdy nie istniały. *Atlas* stanowi dzieło z pogranicza historii i literatury dokumentujące mityczne, fałszywe oraz błędnie naniesione na mapy lądy i miejsca. Autor koncentruje się na przypadkach kartograficznych pomyłek oraz celowych mistyfikacji, dokonując przy tym historycznej (choć raczej w formie anegdotycznej) analizy, jak i narracyjnej rekonstrukcji tych nieistniejących miejsc⁷, tworząc przy okazji interesującą opowieść o ludzkiej wyobraźni i błędach poznawczych.

Także *Atlas wysp odległych* autorstwa Judith Schalansky to dzieło, które łączy literaturę, kartografię i sztukę edytorską. W porównaniu z publikacją

⁶ Zob. np. E. Brooke-Hitching, *Złoty atlas. Największe wyprawy, odkrycia i poszukiwania na mapach*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2018; idem, *Atlas nieba. Najwspanialsze mapy, mity i odkrycia we wszechświecie*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2019; idem, *Atlas tamtych światów. Nieba, piekła i zaświaty – przewodnik odkrywcy*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2021.

⁷ Interesujące opracowanie kartograficznych pomyłek nawiązujące również do pozycji Brooke’a-Hitchinga można znaleźć m.in. w artykule K. Piaseckiego, *Światy nieistniejące. Urojone planety i arktyczne lądy*, „The Peculiarity of Man” 2018, nr 28, s. 7-28.

Brooke'a-Hitchinga książka Schalansky stanowi bardziej osobistą i refleksyjną interpretację kartografii ukazującą pięćdziesiąt wysp istniejących realnie, ale często niedostępnych i nieznanych. Autorka przyjmuje podejście poetyckie i eseistyczne, koncentrując się na subiektywnych narracjach, które nadają każdemu miejscu szczególną atmosferę⁸. Jak zauważyła Olga Tokarczuk, „ta wspinała książka sięga do prawdziwego sedna podróży – to już nie nerwowe i kompulsywne przemieszczanie się po świecie z [...] przewodnikiem w ręku, lecz spokojna i dogłębna kontemplacja osobliwości świata”⁹.

Zarówno na przywołaną tu tematykę, jak i sposób jej ujęcia w obydwu książkach duży wpływ wywarły – jakże odmienne – doświadczenia biograficzne autorów.

Edward Brooke-Hitching jest brytyjskim pisarzem i scenarzystą, specjalizującym się w literaturze faktu łączącej historię, kartografię i literaturę. Jak sam wspomina – wychował się w otoczeniu rzadkich książek i map, ponieważ jego ojciec, Franklin Brooke-Hitching, był znanym antykwariuszem¹⁰. Wychowanie to ukształtowało jego podejście do narracji geograficznych jako formy opowieści kulturowej. Sam pisarz studiował literaturę angielską i film na Uniwersytecie w Exeter, a następnie pracował w londyńskim domu aukcyjnym, zanim poświęcił się pisarstwu. Oprócz omawianego *Atlasu*, jest autorem takich książek jak: *Fox Tossing, Octopus Wrestling and Other Forgotten Sports* (2015), *The Golden Atlas* (2018, pol. *Złoty atlas. Największe wyprawy, odkrycia i poszukiwania na mapach*, 2018), *The Sky Atlas* (2019, pol. *Atlas Nieba. Najwspanialsze mapy, mity i odkrycia we wszechświecie*, 2019) oraz *The Madman's Library* (2020, pol. *Biblioteka szaleńca. Największe kurioza wydawnicze*, 2020), czy *The Devil's Atlas* (2021, pol. *Atlas tamtych światów*, 2021) i *Love: A Curious History in 50 Objects* (2023, pol. *Miłość. Historia przedziwna w 50 odstonach*, 2023). Jego publikacje zdobyły uznanie, a *The Sky Atlas* znalazł się na krótkiej liście Edward Stanford Travel Writing Awards w 2019 roku. Brooke-Hitching jest również współpracownikiem programu

⁸ Tę poetyckość podkreśla m.in. Olga Tokarczuk w recenzji zamieszczonej na 4 stronie okładki analizowanej książki, zob. J. Schalansky, *Atlas wysp odległych. Pięćdziesiąt wysp, na których nigdy nie byłam i nigdy nie będę*, tłum. T. Ososiński, Dwie Siostry, Warszawa 2013.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Zob. np. opis biograficzny na 4 stronie okładki, E. Brooke-Hitching, *Atlas lądów niebyłych. Największe mity, zmyślenia i pomyłki kartografów*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2017.

BBC QI oraz członkiem Królewskiego Towarzystwa Geograficznego. Mieszka w Berkshire otoczony kolekcją starych map i książek¹¹.

Fascynacja autora historycznymi kuriozami oraz zaginionymi miejscami wpłynęła także na koncepcję *Atlasu lądów niebytych*, w którym zgromadził opowieści o miejscach pojawiających się na mapach, mimo że nigdy one nie istniały. Jego zainteresowanie swoistą mitologią kartografii wpisuje się jednocześnie w szerszy nurt badań nad granicami prawdy historycznej i spekulacji¹². *Atlas lądów niebytych* łączy precyzję historycznego badania z literackim stylem narracji, co może być interpretowane w świetle teorii literatury jako intertekstualna gra z tradycją kartograficzną¹³.

Z kolei Judith Schalansky, urodzona w 1980 roku w Greifswaldzie w byłej NRD, jest niemiecką pisarką, projektantką książek i wydawczynią. Studiowała historię sztuki na Wolnym Uniwersytecie Berlińskim oraz projektowanie komunikacji na Uniwersytecie Nauk Stosowanych w Poczdamie. Oprócz *Atlasu* opublikowała *Der Hals der Giraffe* (2011, pol. *Szyja żyrafy: Bildungsroman*, 2024) oraz *Verzeichnis einiger Verluste* (2018, pol. *Spis paru strat*, 2022). Od 2013 roku Schalansky jest redaktorką serii książek *Naturkunden* wydawanej przez Matthes & Seitz Berlin. Jej prace zostały przetłumaczone na ponad dwadzieścia języków, co świadczy o ich międzynarodowym uznaniu¹⁴. W kontekście omawianej książki warto wspomnieć, że pisarka dorastała w czasach, gdy podróżowanie poza granice kraju było ograniczone. To doświadczenie wpłynęło na jej fascynację mapami i odległymi miejscami, które stały się dla niej symbolem wolności i nieosiągalnych marzeń¹⁵. W dzieciństwie, eksplorując atlas, odbywała wyimaginowane

¹¹ Więcej zob. strona autorska: E. Brooke-Hitching, <https://www.edwardbrookehitching.com/about-edward/>, dostęp: 21.02.2025.

¹² Por. D. Chmiel, *Kartografowie nadal celowo kłamią! – wywiad z Edwardem Brooke-Hitchingiem*, <https://lubimyczytac.pl/aktualnosc/9275/kartografowie-nadal-celowo-klamia---wywiad-z-edwardem-brooke-hitchingiem>, dostęp: 23.02.2025. Więcej na temat różnych sposobów i przyczyn tworzenia rozmaitych map w ujęciu historycznym zob. np. J. Pickles, *A History of Spaces. Cartographic Reason, Mapping and the Geo-Coded World*, Routledge, London 2004.

¹³ Podejście to wydaje się bliskie ujęciu, jakie w odniesieniu do „mapowania” świata w różnych epokach i kontekstach proponował uznany brytyjski przedstawiciel geografii humanistycznej David Cosgrove. Zob. np. idem, *Mappings*, Reaktion Books, London 1999.

¹⁴ Więcej zob. *Judith Schalansky – Author Page*, <https://www.ndbooks.com/author/judith-schalansky>, dostęp: 22.02.2025.

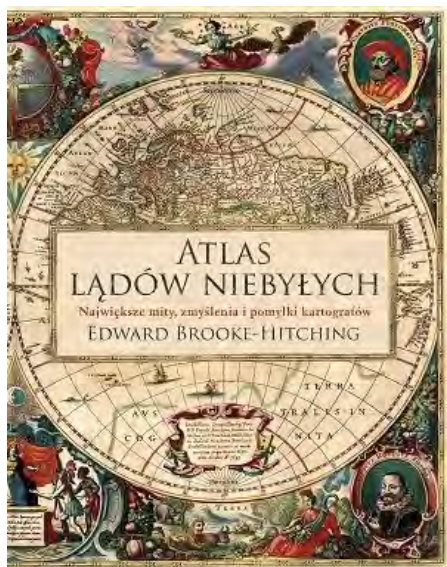
¹⁵ J. Schalansky, *op. cit.*, s. 7. Por. P. Frankiewicz, *Twórczość Judith Schalansky, czyli skrzynia pełna skarbów*, 2023, <https://www.tygodnikpowszechny.pl/tworczosc-judith-schalansky-czyli-skrzynia-pelna-skarbow-185036>, dostęp: 24.02.2025.

podróże, co znalazło odbicie w jej późniejszej twórczości. Ta tęsknota za nieznanym uwidacznia się także w omawianym *Atlasie wysp odległych*, w którym autorka opisuje (i poniekąd odkrywa) pięćdziesiąt najbardziej odizolowanych wysp na świecie, łącząc fakty z literacką narracją.

Obydwie książki przyciągają i zwracają uwagę odbiorców nie tylko ujęciem tematu, ale także wyróżniającą się szatą graficzną. Warto zaznaczyć, że pod tym względem obydwa *Atlasy* prezentują wysoki poziom artystyczny, ale różnią się stylem i podejściem do ilustracji.

PERSPEKTYWA ESTETYCZNA (GRAFICZNA STRONA PUBLIKACJI)

Atlas lądów niebytych Brooke'a-Hitchinga jest starannie opracowany pod względem edytorskim; charakteryzuje się bogactwem ilustracji i map, które są pełne detali i kolorów. Oprócz wyrazistych map autor zamieścił w niej grafiki i zdjęcia, co czyni książkę atrakcyjną wizualnie. Bogactwo ilustracji, map oraz – ogólnie – estetyka publikacji wpisują się w nurt współczesnych atlasów narracyjnych,

Rys. 1 i 2: E. Brooke-Hitching, *Atlas lądów niebytych. Największe zmyślenia i pomyłki kartografów*, tłum. J. Szczepański, Poznań 2017, okładka oraz przykładowa strona

Źródło: <https://www.empik.com/atlas-ladow-niebytych-najwieksze-mity-zmyslenia-i-pomylki-kartografow-brooke-hitching-edward,p1144176835,ksiazka-p>,
dostęp: 23.02.2025

których celem jest nie tylko przekazanie wiedzy, ale także wzbudzenie zachwytu odbiorcy. Grafika stanowi tu istotny element narracyjny, wspierający budowę opowieści o błędach kartograficznych.

W *Atlasie Brooke'a-Hitchinga* ważną rolę odgrywa kolorystyka, typografia oraz kompozycja stron, które odwołują się do estetyki dawnych atlasów. Poprzez nawiązania do klasycznej kartografii i stylizację map na wzór dawnych dokumentów, książka buduje wrażenie autentyczności, a jednocześnie podkreśla fikcyjność opisywanych miejsc. W ten sposób ilustracje wchodzą w dialog z tekstem, tworzy się napięcie między tym, co można zobaczyć, a tym, co nigdy nie istniało. Zgodnie z koncepcjami Johna Picklesa (*A History of Spaces*, 2004) oraz Markusa Brockera (*Karten als Erzählungen*, 2015), mapy mogą być interpretowane nie tylko jako obiektywne reprezentacje przestrzeni, ale także jako narzędzia retoryczne, kształtujące sposób postrzegania świata. To ujęcie wskazywał także Ryszard Kapuściński, notując na kartach *Lapidarium II*, iż „każdy ma swoją własną mapę świata”¹⁶. Współcześnie bowiem przekonanie o wiernym odwzorowaniu rzeczywistości coraz częściej ustępuje pogładowi o interpretacyjnym charakterze twórczych i lekturowych praktyk, co zdaje się trafnie charakteryzować także twórczość Brooke'a-Hitchinga, który ukazuje m.in. zależności między światem a sposobami jego konceptualizacji, która w tym przypadku przyjmuje formę mapy.

Także *Atlas wysp odległych* wyróżnia się starannym opracowaniem graficznym. Każda z pięćdziesięciu wysp została przedstawiona na osobnej stronie z precyzyjną mapą w skali 1:125 000, wykonaną w odcieniach niebieskiego i pomarańczowego, której istotne uzupełnienie stanowią dodatkowe informacje geograficzne i historyczne. Jednocześnie w porównaniu z publikacją Brooke'a-Hitchinga atlas ten wyróżnia się minimalistycznym stylem ilustracji. Mapy są precyzyjne, ale oszczędne w formie, co nadaje książce elegancki i subtelny wygląd. Ilustracje są integralną częścią opowieści, tworząc spójny obraz świata przedstawionego w książce.

Minimalistyczny design oraz zastosowanie tradycyjnych technik kartograficznych podkreślają artystyczny charakter tej publikacji. Dbłość o detale sprawia, że *Atlas* jest nie tylko źródłem wiedzy, ale również dziełem sztuki edytorskiej. Jak zauważa Paulina Frankiewicz, książki sygnowane nazwiskiem Schalansky „są w pełni autorskimi projektami: jej woli poddają się słowa, fonty, ilustracje,

¹⁶ R. Kapuściński, *Lapidaria I-III*, Agora, Warszawa 2008, s. 236.

kolory, format i oprawa”¹⁷. Warto wspomnieć, że omawiana publikacja zdobyła pierwszą nagrodę w konkursie na najpiękniejszą niemiecką książkę roku¹⁸.

Rys. 3 i 4: J. Schalansky, *Atlas wysp odległych. Pięćdziesiąt wysp, na których nigdy nie byłam i nigdy nie będę*, tłum. T. Ososiński, Warszawa 2013, okładka oraz przykładowe strony

Źródło: <https://wydawnictwodwiesiostry.pl/katalog/atlas-wysp-odleglych.html>, dostęp: 23.02.2025

Obydwe omawiane książki pod względem estetycznym odwołują się zatem do tradycji dawnych map, co podkreśla ich wizualny i literacki wymiar. Brooke-Hitching nawiązuje przy tym do dawnych technik kartograficznych, eksponując błędy i osobliwości, natomiast Schalansky świadomie wykorzystuje owe klasyczne techniki druku, aby jej atlas przywoływał skojarzenia z dziełami dawnych kartografów. Jak pisał Karl Schlögel, „mapy są obrazem władzy”¹⁹. Schalansky dodaje, że „mapy są abstrakcyjne i zarazem konkretne – przy całym swoim obiektywizmie wcale nie oferują odbicia rzeczywistości, lecz jedynie jej

¹⁷ P. Frankiewicz, *op. cit.*

¹⁸ Zob. informacje na stronie wydawnictwa Dwie Siostry, https://wydawnictwodwiesiostry.pl/katalog/atlas-wysp-odleglych.html?utm_source=chatgpt.com, dostęp: 23.02.2025; Judith Schalansky, <https://www.literaturport.de/lexikon/judith-schalansky/>, dostęp: 23.02.2025.

¹⁹ K. Schlögel, *W przestrzeni czas czytamy. O historii cywilizacji i geopolityce*, tłum. I. Drozdowska-Broering, Ł. Musiał, H. Orłowski, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009, s. 247.

śmiałą interpretację”²⁰. Można dopowiedzieć, że szata graficzna obydwu książek współgra tu z warstwą narracyjną, wzmacniając ową interpretację.

PERSPEKTYWA NARRACYJNA: KARTOGRAFIA JAKO OPOWIEŚĆ

Atlas lądów niebytych autorstwa Edwarda Brooke’a-Hitchinga koncentruje się – przypomnę – na mitach, zmyśleniach i błędach popełnianych przez kartografów na przestrzeni wieków. Książka opisuje nieistniejące lądy, wyspy, góry i morza, które pojawiały się na mapach w wyniku błędów pomiarowych, legend lub celowych fałszerstw. Autor przedstawia (dopowiada, uzupełnia, przywołuje) historie związane z tymi fantasmagoriami, pokazując, jak wpływały one na działania odkrywców i kartografów.

Z kolei *Atlas wysp odległych* Judith Schalansky to zbiór literackich miniatur, które opisują pięćdziesiąt pięć odległych wysp rozsianych po pięciu oceanach. Autorka łączy literaturę z kartografią, tworząc poetyckie opowieści o miejscach, które często są zbyt małe, by znaleźć się w standardowych atlasach. Autorka skupia się na historii, kulturze i mitologii tych wysp, podkreślając ich wyjątkowość i tajemniczość. Tematyka *Atlasu wysp odległych* oscyluje wokół izolacji, marzeń o podróżach oraz ludzkiej fascynacji nieznanym. Schalansky opisuje historie związane z każdą z wysp, łącząc informacje geograficzne z opowieściami o odkrywcach, mieszkańcach czy wydarzeniach historycznych. Autorka, poprzez połączenie precyzyjnych map z literackimi opisami, kwestionuje granice między nauką a sztuką, faktami a fikcją, podkreślając subiektywność ludzkiego postrzegania świata. Poprzez te narracje ukazuje, jak geografia wpływa na losy ludzi oraz jak odległe miejsca kształtują wyobraźnię kulturową. Autorka podkreśla, że kartografia powinna zostać uznana za rodzaj literatury, a atlas za gatunek poetycki²¹.

Jak z kolei pisze Brooke-Hitching, „czytelniku – trzymasz w ręku atlas świata – jednak nie takiego, jaki kiedykolwiek istniał, lecz jak go sobie wyobrażano. Zebrane w nim kraje, wyspy, miasta, góry, rzeki, kontynenty i rasy są całkowicie fikcyjne – a jednak każde z nich przez jakiś czas (niektóre przez wieki) istniały naprawdę. Jakim cudem? [...] widniały na mapach”²².

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, s. 22.

²² E. Brooke-Hitching, *Atlas lądów niebytych...*, s. 8.

W literaturoznawstwie i kulturoznawstwie mapa oraz atlas pełnią funkcję metaforyczną, symbolizując poszukiwanie, odkrywanie oraz próbę zrozumienia świata²³. Wprawdzie w obydwu dziełach owo rozumienie, pojmowanie i kreowanie świata pokazane jest na różne sposoby, jednakowoż *Atlas lądów niebytych* i *Atlas wysp odległych* odnoszą się do – przywołanych tutaj – ludzkich pragnień i tęsknot.

PODSUMOWANIE

Atlasy, jako konstrukty zarówno literackie, jak i kartograficzne, zajmują niejednoznaczłą przestrzeń między fikcją a reprezentacją, narracją a geografią. *Atlas lądów niebytych* i *Atlas wysp odległych* są doskonałymi przykładami tej dwoistości, łącząc tekstowe i wizualne elementy w celu eksploracji granic między rzeczywistością a wyobraźnią.

Autorzy obydwu dzieł podejmują temat odkrywania i badania terytorialności, choć w odmienny sposób. Brooke-Hitching konstruuje całkowicie fikcyjną geografę, czerpiąc z mitów, legend, literatury i spekulatywnej fikcji oraz przywołując mniej lub bardziej zamierzone błędy i pomyłki kartografów czy wreszcie opisując (świadome) zmyślenia. Z kolei Schalansky gromadzi i przywołuje rzeczywiste, choć mało znane miejsca, podkreślając napięcie między odległością a dostępnością. Jak zauważa Robert T. Tally, literackie kartografie służą jako „narracyjne ramy organizujące doświadczenie przestrzenne”²⁴. Atlas wyobrażony Brooke’a-Hitchinga funkcjonuje jako swoiste rozszerzenie budowania światów literackich, podczas gdy atlas odległych miejsc Judith Schalansky ukazuje granice ludzkiej obecności na Ziemi.

Przypomnę, że koncepcja atlasu w badaniach literackich wykracza poza zwykłą dokumentację geograficzną. Jak sugeruje J.B. Harley, mapy stanowią rodzaj „tekstowych artefaktów”²⁵ odzwierciedlających konstrukty ideologiczne, kulturowe czy epistemologiczne.

Można stwierdzić, że *Atlas lądów niebytych* stosuje tę zasadę, mapując po-niekąd światy istniejące wyłącznie w strukturach narracyjnych, co nawiązuje

²³ Zob. np. E. Rybicka, *Mapy. Od metafory do kartografii krytycznej*, „Teksty Drugie” 2013, nr 4, s. 30-47.

²⁴ R.T. Tally Jr, *Spatiality*, tłum. własne, Routledge, London–New York 2013, s. 67.

²⁵ J.B. Harley, *Deconstructing the Map*, „Cartographica” 1989, nr 26 (2), s. 5.

jednocześnie do Borgesowskiego pojęcia mapy jako autonomicznej rzeczywistości²⁶. Brooke-Hitching postrzega mapy jako formę kulturowej mitologii, dokumenty, które nie tylko przedstawiają rzeczywistość, ale ją kreują, opierając się niejednokrotnie na błędach, mitach, religii czy fantazji (bądź wyobrażeniu). W jego ujęciu mapa stanowi rodzaj archiwum ludzkiej wyobraźni i projekcji świata – narzędzie, które odsłania zbiorowe złudzenia i idee czy ideologie właściwe danej epoce. W takim ujęciu pisarz odwołuje się do idei mapy jako konstruktu kulturowego i historycznego – bliskiego koncepcjom wspomnianego już J.B. Harleya (mapa jako dyskurs²⁷) czy Christiana Jacoba (mapa jako tekst²⁸). Jego pisarstwo (choć on sam nie formułuje naukowej teorii), które ma charakter eseistyczno-popularnonaukowy, zanurzone jest w paradygmacie poststrukturalistycznej krytyki map jako „obiektywnych” reprezentacji. Niejednokrotnie pokazuje, że mapy służyły potwierdzaniu istnienia nieistniejących miejsc (np. Hy-Brasil czy Australijskie Morze Wewnętrzne), legitymizowania roszczeń kolonialnych bądź geopolitycznych (np. Kalifornia albo wyspy San Juan) czy utrwalania porządków ideologicznych i światopoglądowych (np. mapy eurocentryczne czy raj na ziemi).

Z kolei *Atlas wysp odległych* Judith Schalansky zachowuje dokumentalny styl, ale jednocześnie przedkłada subiektywną (i poetycką) narrację nad empiryczną i kartograficzną (w sensie dosłownym) precyzję. Autorka tworzy atlas literacki łączący kartografię z autobiografią, filozofią i sztuką. Jej mapa to nie tyle narzędzie orientacji, ile raczej estetyczna i emocjonalna opowieść o nieosiągalnym, obcym i odległym. Każda wyspa, jak wspomniałam, staje się po części pretekstem do stworzenia (zarysowania i opisanego) literackiej miniatury, ale też esejem o samotności, katastrofie, utopii czy kolonializmie. Schalansky odwołuje się przede wszystkim do mapy jako formy narracyjnej i estetycznej – bliskiej poststrukturalistycznym koncepcjom mapy jako tekstu²⁹. Schalansky czerpie także

²⁶ Zob. J.L. Borges, *O ścisłości w nauce*, w: idem, *Powszechna historia nikczemności*, tłum. A. Zembrzuski, A. Sobol-Jurczykowski, PIW, Warszawa 1982, s. 87, *Proza Światowa*.

²⁷ J.B. Harley, *op. cit.*, s. 1-20.

²⁸ Zob. Ch. Jacob, *The Sovereign Map: Theoretical Approaches in Cartography Throughout History*, University of Chicago Press, Chicago 2006, s. 5-18.

²⁹ Widoczne są tutaj m.in. inspiracje ideami Rolanda Barthesa (mitologie, zob. idem, *Mitologie*, tłum. A. Dziadek, Aletheia, Kraków 2020) czy Christiana Jacoba (mapy jako formy widzenia rzeczywistości, zob. idem, *op. cit.*).

z idei mapowania jako gestu performatywnego³⁰, który nie tylko reprezentuje, ale też wytwarza świat w wyobraźni czytelnika. Jej atlas określić można jako na poły fikcjonalny i autobiograficzny oraz filozoficzno-topograficzny, gdzie każda mapa staje się narzędziem kontemplacji i opowieści o „inności”.

W nieco innym ujęciu, obydwie publikacje łączą się z tradycyjnie ujmowanym pojęciem atlasu, który – zgodnie z definicją – odnosi się do publikacji zawierającej zbiór map, wykresów, rycin i ilustracji, przedstawiających określony obszar geograficzny lub tematyczny³¹. Omawiane *Atlasy* wpisują się w tę definicję, ale każdy z nich realizuje ją w inny sposób. *Atlas lądów niebytych* jest bardziej tradycyjnym atlasem, który zawiera mapy i ilustracje przedstawiające nieistniejące lądy i miejsca. Książka ta jest bogato ilustrowana, a mapy są pełne detali, co pozwala czytelnikowi dokładnie zapoznać się z przedstawianymi fantasmagoriami, mitami czy pomyłkami. *Atlas wysp odległych*, jak wspominałam, łączy elementy literackie z kartograficznymi. Każda opowieść o wyspie zawiera przeskalowaną mapę oraz dodatkowe informacje geograficzne i historyczne. Mapy są minimalistyczne, ale precyzyjne, co sprawia, że książka ma unikatowy charakter i poetycki wymiar.

Pod względem wizualnym obydwie publikacje wykorzystują tradycyjną estetykę kartograficzną, choć – ponownie – ich funkcje różnią się znacząco. *Atlas lądów niebytych* przyjmuje bowiem ilustracyjny, niemal baśniowy styl, który wzmacnia jego fikcyjną (czy też fikcjonalną) naturę. Książka Brooke’a-Hitchinga charakteryzuje się bogactwem ilustracji, historycznych reprodukcji i barwnych opisów, co nadaje jej charakter księgi przygodowej. *Atlas wysp odległych* natomiast prezentuje minimalistyczne, naukowe mapy, które kontrastują z sugestywnymi opisami, tworząc dialektykę między (kartograficzną i geograficzną) precyzją a poetycką abstrakcją. Książka ta przyjmuje minimalistyczną, monochromatyczną estetykę, wpisując się w tradycję niemieckiego modernizmu typograficznego.

Dodatkowe wskazówki odnośnie do odmiennego podejścia do kartografii przez omawianych twórców znaleźć można w ich biografiach: dla Brooke’a-Hitchinga mapa to artefakt historyczny z elementami mistyfikacji³², natomiast

³⁰ Można tu przywołać m.in. koncepcje D. Wooda (*The Power of Maps* 1992) czy J.B. Harleya (*Deconstructing the Map* 1989).

³¹ Por. E. Konończuk, *op. cit.*; J. Maj, *Między encyklopedią a mapą. Interaktywne geowizualizacje jako narzędzie historii literatury*, <https://journals.openedition.org/td/26443>, dostęp: 22.03.2025.

³² Zob. D. Chmiel, *op. cit.*

dla Schalansky to medium poetyckiej kontemplacji przestrzeni³³. Jednocześnie – nawiązując do stwierdzenia, że „każda mapa opowiada historię”³⁴, można za- uważać, że w obydwu dziełach interakcja między obrazem i tekstem stanowi istotę ich literackiej funkcji.

Podsumowując, porównanie książek Brooke’a-Hitchinga i Judith Schalan- sky, pozwala ukazać wielowymiarową rolę atlasu jako narzędzia literackiego i kartograficznego. Podczas gdy jedno z nich przywołuje fikcyjną geografie, dru- gie rekonstruuje realne krajobrazy poprzez narracyjne ujęcie. Obydwa dzieła odchodzą od tradycyjnie rozumianego pojęcia mapowania na rzecz ukazania atlasu jako dynamicznego „punktu przecięcia” między literaturą i sztuką, mapą i wyobraźnią.

BIBLIOGRAFIA

- Asnyk A., *Wybór poezji*, oprac. H. Szyper, Wiedza, Warszawa 1948.
- Atlas wysp odległych*, <https://wydawnictwodwiesiostry.pl/katalog/atlas-wysp-odleglych.html>, dostęp: 23.02.2025.
- Barthes R., *Mitologie*, tłum. A. Dziadek, Aletheia, Kraków 2020.
- Borges J.L., *O ścisłości w nauce*, [w:] J.L. Borges, *Powszechna historia nikczemno- ści*, tłum. A. Zembrzusi, A. Sobol-Jurczykowski, PIW, Warszawa 1982, *Proza Światowa*.
- Brooke-Hitching E., *Atlas lądów niebytych. Największe mity, zmyślenia i pomyłki kartografów*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2017.
- Brooke-Hitching E., *Atlas nieba. Najwspanialsze mapy, mity i odkrycia we wszech- świecie*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2019.
- Brooke-Hitching E., *Atlas tamtych światów. Nieba, piekła i zaświaty – przewodnik odkrywcy*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2021.
- Brooke-Hitching E., *Biblioteka szaleńca. Największe kurioza wydawnicze*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2020.
- Brooke-Hitching E., *Mitość. Historia przedziwna w 50 odsłonach*, tłum. J. Szcze- pański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2023.
- Brooke-Hitching E., *Złoty atlas. Największe wyprawy, odkrycia i poszukiwania na mapach*, tłum. J. Szczepański, Wydawnictwo Rebis, Warszawa 2018.

³³ Zob. Z. Król, *Realność jest przeceniona. Rozmowa z Judith Schalansky*, 2014, <https://www.dwutygodnik.com/artukul/5089-realnosc-jest-przeceniona.html>, dostęp: 23.03.2025.

³⁴ Zob. np. D. Wood, *The Power of maps*, The Guilford Press, New York 1992.

- Chmiel D., *Kartografowie nadal celowo kłamią!* – wywiad z Edwardem Brooke-Hitchingiem, <https://lubimyczytac.pl/aktualnosci/9275/kartografowie-nadal-celowo-klamia---wywiad-z-edwardem-brooke-hitchingiem>, dostęp: 23.02.2025.
- Cosgrove D., *Mappings*, Reaktion Books, London 1999.
- de Certeau M., *The Practice of Everyday Life*, tłum. S. Rendall, University of California Press, Berkeley 1984.
- Frankiewicz P., *Twórczość Judith Schalansky, czyli skrzynia pełna skarbów*, 2023, <https://www.tygodnikpowszechny.pl/tworczosc-judith-schalansky-czyli-skrzynia-pelna-skarbow-185036>, dostęp: 24.02.2025.
- Harley J.B., *Deconstructing the Map*, „Cartographica” 1989, no. 26 (2), s. 1-20.
- Jacob Ch., *The Sovereign Map: Theoretical Approaches in Cartography Throughout History*, University of Chicago Press, Chicago 2006.
- Judith Schalansky – Author Page, <https://www.ndbooks.com/author/judith-schalansky>, dostęp: 22.02.2025.
- Judith Schalansky, <https://www.literaturport.de/lexikon/judith-schalansky/>, dostęp: 23.02.2025.
- Kapuściński R., *Lapidaria I–III*, Agora, Warszawa 2008.
- Konończuk E., *Mapa w interdyscyplinarnym dialogu geografii, historii i literatury*, „Teksty Drugie” 2011, nr 5, s. 255–264.
- Król Z., *Realność jest przeceniona. Rozmowa z Judith Schalansky*, 2014, <https://www.dwutygodnik.com/artukul/5089-realnosc-jest-przeceniona.html>, dostęp: 23.03.2025.
- Literature and Cartography: theories, histories, genre*, ed. A. Engberg-Pedersen, The MIT Press, Cambridge–London 2017.
- Madurowicz M., *Mapa jako optyka*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2021, nr 60, s. 13–34, DOI: 10.12775/LSE.2021.60.02.
- Maj J., *Między encyklopedią a mapą. Interaktywne geowizualizacje jako narzędzie historii literatury*, <https://journals.openedition.org/td/26443>, dostęp: 22.03.2025.
- Piasecki K., *Urojone planety i arktyczne lądy*, „The Peculiarity of Man” 2018, nr 28, s. 7–28, DOI: 10.15804/tpom2018201.
- Pickles J., *A History of Spaces. Cartographic Reason, Mapping and the Geo-Coded World*, Routledge, London 2004.
- Rybicka E., *Do czego służy mapa? Kartografia w obiegu socjokulturowym*, „Łódzkie Studia Etnograficzne” 2021, nr 60, s. 35–51, DOI: 10.12775/LSE.2021.60.03.

- Rybicka E., *Mapy. Od metafory do kartografii krytycznej*, „Teksty Drugie” 2013, nr 4, s. 30–47.
- Schalansky J., *Atlas wysp odległych. Pięćdziesiąt wysp, na których nigdy nie byłam i nigdy nie będę*, tłum. T. Ososiński, Dwie Siostry, Warszawa 2013.
- Schlögel K., *W przestrzeni czas czytamy. O historii cywilizacji i geopolityce*, tłum. I. Drozdowska-Broering, Ł. Musiał, H. Orłowski, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009.
- Tally R.T., *Spatiality*, Routledge, London–New York 2013.
- Wood D., *The Power of Maps*, The Guilford Press, New York 1992.

Abstract

BETWEEN THE MAP AND IMAGINATION – A COMPARATIVE
ANALYSIS OF EDWARD BROOKE-HITCHING’S *THE PHANTOM ATLAS*
AND JUDITH SCHALANSKY’S *ATLAS OF REMOTE ISLANDS*

This article presents a comparative analysis of *The Phantom Atlas* by Edward Brooke-Hitching and *Atlas of Remote Islands* by Judith Schalansky, focusing on their themes, the concept of the atlas and map in literary studies, as well as editorial and graphic aspects. The authors approach cartography differently: Brooke-Hitching portrays maps as records of historical hoaxes, while Schalansky sees them as a medium of poetic alienation. The analysis considers the influence of the authors’ biographies on their perspectives on cartography and highlights differences in visual presentation—Brooke-Hitching’s rich iconography contrasts with Schalansky’s minimalist aesthetics. The article demonstrates how both atlases, despite their differences in form and message, explore the boundaries of reality and cartographic narration.

Keywords: literary cartography, atlas as narrative, maps and literature, Edward Brooke-Hitching, Judith Schalansky

Dążenie do uchwycenia choćby drobnej cząstki prawdy o ludziach zanurzonych w nieustannie zmieniającej się, pełnej sprzeczności i niejednoznacznej kulturze współczesnego świata można uznać za motyw przewodni intelektualnych przedsięwzięć Profesora Tadeusza Palecznego. Nieprzypadkowo w wielu swoich pracach konsekwentnie powraca On do spuścizny Floriana Znanieckiego postulującego, by prowadząc badania, korzystać ze współczynnika humanistycznego, który pozwala uchwycić rzeczywistość kulturową z perspektywy zwykłych ludzi.

Tytułowe peregrynacje nie są tylko przemieszczaniem się z miejsca na miejsce. Pojęcie to ma znacznie głębszy sens i – nawet użyte poza kontekstem religijnym, gdzie odnosi się do uroczystego przenoszenia relikwii czy obiektów religijnych – konotuje doniosłość przemieszczania się jednostek, także między kulturami i wzorami myślenia. Pozwala postrzegać aktorów społecznych jako swoistych pielgrzymów, którzy, świadomi swoich celów, kroczą samodzielnie, lecz zarazem stanowią część całych przepełnionych symbolami dynamicznych wspólnot i przekraczają ich granice.

Z tych względów peregrynacje uczyniliśmy słowem-kluczem, wyznaczającym ramy dociekań zebranych w tomie, będącym formą wyrażenia wdzięczności Profesorowi Tadeuszowi Palecznemu za okazaną życzliwość oraz wszelkie inspiracje.

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-299-0

9 788383 682990